

Kartob novelti

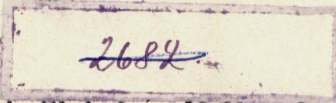
18.V.1940

Kaber, Anton

R. P. P. P.
y. K. K.

Kannatanu KKS.

A. A.

2682

E. V.

TARTU ÜLIKOOLI
DOKUMENTAALKOGU

15. mai 1940

Nr 60
TARTU

Varemal ajal, kui ühiskondlik elu oli vähe arenenud, kui riigivõim rahuldus ainult kohtuliku ülevõimuga, oli kriminaal jälitamine antud ainuüksi teatud teost kannata- da saanule-oli seega eraiseloomuline ja kättemaksuna teostatav. Seega kandis ka tolleaegne protsess puhtal kujul kättemaksu iseloomu, millest võisid ainult huvita- tud olla need isikud, kellele oli otseselt mingi side teatud kuriteoga.

Hilisemal ajal ja koos ühiskondliku eluarenemisega süü- aluse jälitamine eraisiku kätest läheb aga juba ühiskonna kätte. Esialgu võtavad sellest osa vaid perekonna või sugukonnaliikmed, kuid veel hiljem juba iga isik võib väljaastuda süüdistajana nõnda nimetatud ühiskondlise liidu pühaduse nimel. Aegamööda aga riik kogub enda kätte funktsioonid, milledes avaldub võim ja siit peale algab ühiskondlise isetegevuse taganemine.

Riik jälitab süütegusid, riik avastab süütegija, riik viib täide otsuse ja see kõik on kogunenud ühte kätte ja nimelt inkvisitsiooni kohtu kätte. Inkvisitsiooni kohtu suuremateks pahedeks oli piinamine, avalikkuse puudumine

Sept. juul. 24. V. 40.

ja vormiline tõendite teooria. Ka oli mindud väga palju liialdustesse ja see kutsus välja ägeda vastolu ja võitluse, mis lõppes sellega, et ilmus nõnda nimetatud segaprotsess.

Segaprotsessi sünnimaaks võiks nimetada Prantsusmaad, kus viidi läbi kriminaalprotsessi reform, mis hiljem sai eeskujuks kõigile Euroopa mandri riikide protsessidele. Segaprotsess ongi uurlemis- ja võistkondliku protsessi ühendus. Eestis 1934a. kehtima pandud kriminaalprotsess kuulub ka segaprotsessi tüüpi.

Kehtiv segaprotsess rajaneb järgmistele põhimõtetele: ametlikkus ehk ofitsiaalsus, võistkondlikkus, legaliteet, materiaalsetõde leidmine, avalikkus, suulisus, vahenditus, rahvaolluse kohtumõistmisest osavõtmine ja tsiviilhagi kriminaalprotsessiga ühendamine. Neist põhimõtetest on meie protsessile suuremal või vähemal määral omased kõik põhimõtted, väljaarvatud rahvaolluse osavõtu põhimõte. Mis puutub esimesse põhimõttesse ja nimelt ametlikkuse või ofitsiaalsuse põhimõttesse, siis meie protsess tunnustab ametlikkuse põhimõtet reeglina, kuid lubab sellest kaunis palju erandeid.

Võistkondlikkuse põhimõte puhtalkujul pole ka meie protsessis aset leidnud, sest selle alusel kohtumõistmine peab

olema eraldatud süüdistamisest ja kaitsmisest ning iga funktsiooni täitmine peab olema usaldatud eri organile. Peavad olema konstitueerunud pooled, kes oma vahel kohtu ees võistlevad. Eriti torkab nende nõuete puudumine kehtivas protsessis silma algmenetluse kestel. Seaduse poolt selleks määratud organid alustavad süüdistuse, toimetavad süüteo uurimist, peamiselt avalik süüdistuse asjades, ilma, et sellest osast protsessis osa võtaks süüteoost kannatanud või nende esindajad või volinikud. Ka lõppmenetlusel ei saa öelda, et poolte seisukohad oleks võrdsed, sest jaoskonnakohtus, kui kohtunik leiab või avastab mõne süüteo, siis astub ta ise süüdistaja osasse - on kohustatud alustama asja arutamist. Ringkonnakohtus ei alusta ise asja, mis on avalikuks tulnud lõppmenetlusel, vaid ta saadab vastava väljavõtte kohtuprotokollist prokuratuuri esindajale, kes siis omakorda alustab uue süüteo jälitamist. Meil kehtivas kriminaal protsessis on kohus ise ka tõendite hankijaks ja ei saa öelda, et kohus peaks jääma süüdistaja poolt ettetoodud süüdistuse piiresse, vaid kohtul on siin võimalus talitada oma äranägemise järele seaduse piires Erandi moodustavad muidugi nõnda nimetatud erasüüdistus asjad, kuid nendest hiljem.

Legaliteedi põhimõtte on meil kehtivas protsessis läbi-

viidud. Süüteost kannatanu kaebusel, süütegu pealt-
nägijate kaebusel või avaldusel, süütegija enda aval-
dusel, prokuratuuri esindaja ettepanekul või ameti-
võimude teadaandel on politsei kohustatud alustama
juurdlust. Ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel on
võimalus asjatoimetust lõpetada, näiteks: kui süüteo
koosseis puudub. Kui aga süütega on tõendatud, ta on
süüline ja karistatav, siis peab ka kohus tegema süüdi-
mõistva otsuse, muidugi väljaarvatud erandjuhud, näiteks
kus on lubatud leppimine ja see aset leidnud, või on
asi aegunud j.m.t.

Materiaalse tõe leidmise põhimõtte on meil kehtivas prot-
sessis omaks võetud ja vastavalt sellele on kohus tehtud
aktiivseks. Riik on huvitatud materiaalsest tõest välja-
minnes põhimõttest, et iga süütegu peab saama karista-
tud, kuid ka iga ilmsüüta kohtualune peab saama õigeks
mõistetud. Kohus peab enne otsuse langetamist igakülgselt
kaaluma tõendeid ja siis alles langetama otsuse.
Küllaldased on meie kohtu praktikas asjad, kus kohtualune
ne end süüdi tunnistab, kuid kohus ta siiski õigeks
mõistab olles kaalunud igakülgselt asja sisustikku ja
tõendeid. Vastavalt KKS § I4 on kõik kohtuasutused
kohustatud asju lahendama seaduse täpse mõiste kohaselt.
Kui seadus, millega arutatav tegu on karistuse ähvardu-

sel keelatud, on puudulik, selgusetu või vastuoluline, tuleb otsus rajada seaduse üldisele mõttele. Seaduse tõlgitsemisel peab kohus arvestama seaduse õiget mõtet ja seaduseandja tahet. Kui seaduse tekst on selgusetu võib kohus kasutada seaduse allikaid ja motive seaduse täpse mõiste selgitamiseks. Igasugused kahtlused aga tulevad tõlgitseda süüaluse kasuks. Seaduse puudlikkuse, selgusetuse või vastuolulikkuse ettekäändel ei või kohus ühtegi asja seismajätta ja otsustamata. Nagu nimetatud kuulub meil kehtiv protsess segaprotsessi tüüpi ja viimase suhtes peab tähendama, et avalikkuse põhimõtte saavutakse alles täiel määral lõppmenetluses, algmenetluses on see aga tuntuvalt piiratud. Algmenetluse kestel ei tunne protsess pooli, vaid on ainult asjaosalised, kelledest hiljem võivad kujuneda pooled. Vastavalt KKS § 72 on süüteoost kannatanul õigus isiklikult või voliniku kaudu tutvuda prokuratuuri esindaja poolt peatatud juurdlusega ja paluda aegumise tähtaja kestel prokuratuuri esindajalt juurdluse täiendamist või eeluurimisele pööramist. Selle palve mitte rahuldamisel on kannatanul õigus paluda Kohtukojalt asja eeluurimisele pööramist. KKS § 324 alusel võib kaebaja ka isiklikult või voliniku kaudu Kohtukoja kinnisel istungil seletust anda. Vastavalt KKS § 329 vaatab Kohtukoda

kannatanu kaebuse läbi ja kas saadab tagasi eeluurimisele või jätab kannatanu kaebuse tagajärjeta.

Tähendab, süüteoost kannatanule on antud õigus taotleda süüaluse kohtualla andmist prokuratuuri võimu arvamise vastu. Niisugust süüteoost kannatanut, kelle kaebusel Kohtukoda andis süüaluse kohtu alla nimetakse kõrvalsüüdistajaks. Kõrval süüdistaja mõiste on võetud Saksa kriminaalprotsessist, kus tuntakse kannatanut, kui süüdistajat mitte iseseisvalt, vaid avalik süüdistaja kõrval- nagu abiks viimasele (Nebenklage). Saksa krim. protsessis on Kõrvalsüüdistaja õigused aga kaugelt laiemad, kui meil. Üldiselt aga võiks öelda, et kõrvalsüüdistaja on nagu abiks prokuratuurile, kuid teisest küljest ta on ka selle ainuõigusliku monopoli korrigeerijaks avaliksüüdistuse asjus. Kõrval süüdistaja nimetus on meie protsessis tarvitusele võetud selleks, et vahet teha avalik süüdistuse asjus süüdistajana esineva süüteoost kannatanu ja erasüüdistuse asjus esineva süüteoost kannatanu vahel. Kõrvalsüüdistaja kohtulikul asjaarutamisel omab kõik need õigused, mis on erasüüdistuse asjas era-kaebajal.

Eeluurimisel olevas asjas on erasüüdistajal ja hagejal õigus kohtuuriija loal viibida eeluurimise toimingute juures. Seda õigust ei saa aga kasutada lihtne kannatanu

vaid kannatanu, kes on esitanud tsiviilnõude asja juurde. Seega on eeluurimise protsess ehitatud inkvisitsiooni põhimõttele, kus puuduvad võistlevad pooled. Kuid hagi esitanud kannatanu võib paluda eeluurimisel oma hagi kindlustamist vastavalt KKS § 98.

Täieline avalikkuse põhimõte pääseb maksvusele seega alles lõppmenetlust ettevalmistavate toimingute kestel. Pooltel on õigus teha toimingust väljakirjutusi, lugeda kogu toimingut vastava sekretäri juuresolekul nagu seda ettenäeb KKS § 358. Laiematele hulkadele saab aga protsess avalikuks alles lõppmenetlusel, kui seadus ei näe selleks ette kitsendusi.

Kui inkvisitsiooni protsess oli ehitatud peamiselt kirjalikkusele, siis sellevastu praegu kehtiv segaprotsess on ehitatud suulisuse põhimõttele. Nii peavad omad seletused kohtus andma ka kannatanud ja hagejad suuliselt, väljaarvatud muidugi erandid, ja Kr.Kp.S. § 423 ettenähtud märkmete ja andmete kasutamise võimalus. Kriminaal asjas süüteoist kahju kannatanul on õigus esitada kahjutasunõuet vastavalt KKS § 8, kus juures selle hagi esitamine võib olla nii suuline, kui ka kirjalik, kuid igal juhul peab olema sõnaselgelt väljendatud, et just kannatanu soovib esineda tsiviilnõudjana ja samuti peab avaldatud olema, milles see nõudmine

seisab. Süüteost kahjukannatanu, kes pole esitanud asja kohtuliku arutamise alguseni kahjutasunõuet, kaotab nõude õiguse kriminaalkohtus kriminaalkohtupidamise korras, tal jääb aga õigus esineda tsiviilkohtule ja tsiviilkohtukorras. Kahjutasu nõue, mis oli esitatud kriminaal kohtupidamise korras jääb läbivaatamata kriminaal asja lõpetamise ja kohtualuse õigeks mõistmise korral, nagu seda määrab KKS § 9. Kahjutasunõue meie kehtivas KKS on jäänud eraõiguslikuks asjaks, mida kohus ex officio ei algata ja mille kohta ka kohus tõendeid ei kogu, vaid mille kohus algatab alles kannatanu palvel ja vaatab läbi ka ainult poolte poolt esitatud tõendid kahjutasu suhtes.

Kohtu ülesanne on rekonstrueerida minevikus aset leidnud sündmus. Seda teeb kohus temale esitatavate tõendite kaudu. Meie kehtiv Kriminaal kohtupidamise seadus on ehitatud põhimõttel, et püüda võimalikult vahenditu tõendite vastuvõtu poole.

KKS § 3 alusel Jaoskonnakohtule alluvais asjus kuulub süüdistamise õigus eraisikuile, kes süüteost vahenditult kannatanud ja peale selle politseiele ning teistele administratiiv võimudele.

Kes on siis see süüteost kannatanud eraisik? Mis tuleb siis mõista vahenditult süüteost kannatanu all?

Süüteost kannatanud eraisiku all tuleks tema otsesõ
mõttes, ilma lähema vaatluseta, mõista igat isikut, kes
kuidagi on teatud kahju saanud, olgugi kaudset, aine-
list või moraalset kahju kannatanud. Lähemal vaatlusel
saaksime sel moel kaks kannatanud, üks, kelle huvid või
hüved on riivatud otseselt süüteost ja teine, kelle
huvid või hüved on riivatud süütegu saatvast tegevusest
või sündmusest. Esimest võiks nimetada kannatanuks juriidilises mõttes ja teist kannatanuks olukorra tõttu.
Kannatanu juriidilises mõttes on vahenditult kannatanu, kelle huvid või hüved on kannatanud teatavst süüteost.
Süütegu on kahjutekitamine hüvele või huvile, mis on kaitstud normiga. Hüved või huvid on kaitstud õigusnormiga nende isikute suhtes, kelledele nad kuuluvad ja selletõttu viimased ongi kannatanud, kui nende õigusnormiga kaitsud hüve või huve rikutakse süüteoga.
Süüteoga võib tekitatud saada materiaalne ja imateriaalne kahju. Kuna kahju võib olla mitmesugune, vägaalaldane ja mitmesugune, siis vastavalt sellele on ka kannatanu mõiste vägaalaldane. Kahju peab olema tekitatud tingimata selle hüvele, mis on kaitsud teatud normiga ja sellele isikule, kes on normi tõttu hüve või huvi kanda- ja. Seega on kannatanu isik, kelle kriminaalõigusega kaitsud varad - õigusvarad on süüteo läbi otseselt riku-

tud. See kahju võib olla puudutanud isiku õigusvara, tema tervist, au, vabadust, sugulist puutumatus j.n.e. või ka kujutada hädaohtu, millesse on asetatud need ehk teised hüved, või jälle ebameeldiv psühiline seisund teatud isiku suhtes. Sellest seisukohast väljudes ja nagu juba eelpool nimetatud võib kahju olla väga mitmesugune ja vastavalt sellele ka kannatanu mõiste väga laialdane.

KKS§§ on tähendatud kannatanu kohta kolme terminoloogiat ja nimelt: vahenditu kannatanu, ainelist kahju kannatanu ja kannatanu. Kuid nende vahe on jäänud märkimata ja sellepärast ning lähtudes seisukohast, et meil kehtiv KKS. on peamiselt Vene KKS. alusel ülesehitatud, mis aga tundis vaid ühte terminoloogiat ja nimelt kannatanutuleks arvata, et KKS. on mõeldud kõikjal vaid vahenditult kannatanut. Seadus ei anna süüteoost vahenditult kannatanu mõiste definitsiooni, ega leidu selle kindlat definitsiooni ka teoorias.

Tauber omas raamatus "Kannatanu kaebus mitteavalik süüdistusasjus" toob kannatanu mõiste selgitamiseks näiteid ja nimelt: On isik langenud mingisuguse kelmuse ohvriks, selle tagajärjel on kaotanud oma varanduse, on sunnitud elama ise ja ka temaga koos perekond väga rasketes tingimustes - majanduslikes mõttes - millest hiljem on tingitud

rasked haigused ja ka surm perekonna liikmete hulgas. Võib öelda, et kelmuse tagajärjel kogu perekond on kannatanud nii majanduslist kahju, kui ka isiklist, mis riivavad tervist ja elu. Juriidilises mõttes aga ei saa neid perekonnaliikmeid vahenditult kannatanuteks lugeda kelmusest, mis eelpool kirjeldatud.

Kelmus on varavastane süütegu. Vara omanik oli aga perekonnapea ja seega on tema juriidilises mõttes ka kannatanu, sest vaid tema varaline seisund oli kaitstud sellekohase normiga.

Teise näitena on toodud juhus, kus perekonnapeale on tekitatud terviserikke, mille tagajärjel viimane ei saa töötada. Selle tulemuseks on, et perekonnaliikmed kannatavad puudust, kuna nende ülevalpidaja on vigastatud. Kuid ka antud juhul ei saa perekonnaliikmeid juriidilises mõttes kannatanuteks tunnistada, vaid kannatanu on ikkagi perekonnapea, kelle tervis on kaitstud õigusnormiga.

Ülaltoodust selgub, et vahet tuleb teha kriminaal õiguse seisukohalt vaadates kannatanu ja tsiviil õiguse seisukohalt vaadates kannatanu vahel. Need näited näitavad, et KKS mõttes kannatanu defineerimine on väga tähtis ja kaugeltki mitte nii lihtne nagu see esialgu paistab, sest ta ripub ära igast sündmusest eraldi ja iga

süüteo koosseisust oleneb tema mõiste.

Mitteavalikuskorras jälitatavate süütegude kohta käiv literatuur ja selle tähtsamate õpetlaste arvamused lähevad ka selles küsimuses lahku ja osalt on jätnud kannatanu mõiste arendamise poolele teele ehk pole suutnud seda defineerida otseselt.

Ühed lähtuvad sellest põhimõttest, et kannatanu mõiste teatud kuriteost oleneb kuriteo kirjeldusest seaduses ja kannatanuks juriidilises mõttes on vaid vahenditult kannatanu teatavast süüteost. Selle mõtte arendajaks on eriti Reber. Reber õpetab, et süüteo objektiks ei ole mitte isik, vaid asi, mis seisab teatud vahekorras isikuga. Reber leiab, et termin "kannatanu" pole ka päris täpne ja tuleks eraldada mõisted vahenditult kannatanu ja kannatanu või otseselt ja kaudselt kannatanu. Kessler tunnustab kannatanuks seda teatud süüteost, kelle huvi pidi olema kaitstud krim. seadusega. Selle juures on tähtis, et see huvi kaitse pidi olema eesmärga mitte juhuslik krim. seaduse tagajärg. Kannatanu mõiste Kessleri arvates määratakse kuriteo objektiga, s.o. selle huviga, mille kaitse on seadus võtnud oma sihiks-korraldades teatud tegude karistamist. Selle huvi subjekt ongi siis kannatanu.

Teised teadlased on jälle arvamusel, et materiaalse

ja protsessuaalse kannatanu mõisted lähevad lahku, kus juures materiaalselt kannatanu mõiste on palju kitsam, kui protsessuaalses mõttes kannatanu, kuna viimane ka haarab vahenditult kannatanut. Selle mõtte kandjad on Rosenfeld. Slutsevski ja t.

Nende arvates kannatanu mõiste oma sisult kuulub materiaalsõiguse valdkonda, kuna ta on sõltuv kuriteoga tekitatud kahjust.

Kannatanu materiaalses mõttes ja kannatanu protsessuaalses mõttes vahetegemine kerkis päevakorra ees eriti ~~Skasa~~ KKS tõlgendamisel. ~~Saksa~~ KKS. on kannatanule antud kolmesugune tähendus- või nimetus. Esiteks on nõnda nimetatud vahenditult kannatanu teatud süüteost, teiseks nimetatud kannatanut, kelle huvid on kuidagi riivatud (es gehört jeder dahin, dessen Reichssphäre durch das Delikt irgend wie berührt ist, selbst wenn die angegriffenen Rechtsgüter, zu deren Schutze und deren Schutzes halber der Delictsbegriff aufgestellt ist nicht die seinigen varen) Rosenfeld' i järele ja kolmnadaks kitsam tähendus, kannatanu aall mõistetakse ainult seda, kelle elu, tervis, vabadus või õigusvarad on süüteoga puudutatud.

Tauberi enda seisukoht selles küsimuses aga oleks kõige paremaks juhtnööriks kannatanu defineerimisel ja selle

on ka Tauber väljendanud kokkuvõetult, kuid enne on ta pikemalt peatanud üksikute teadlaste arvamiste juures selles küsimuses.

Prof. Petrašitsky lähtub omas õpetuses õigussuhte vaatlemisest üldiselt. Ta ütleb õigussuhe on side kahe isiku vahel, mis on kaitsud õigus normiga ehk teiste sõnadega: õigussuhe on side kahe isiku vahel, mis seisab selles, et ühe isiku õigusele vastab teise isiku kohustus või ümberpöörduvalt. Iga süütegu on süüalusele kohustuse rikkumine ja teisele isikule, juriidilisele või füüsilisele, tema õiguste rikkumine. Sellest järeldus-iga süüteo objektiks on kellegi subjektiivne õigus.

Iga norm paneb peale ühedele kohustused- kas positiivsed või negatiivsed ja teisele annab vastavad õigused.

Normi rikkumine või süüteo kordasaatmine on võimalik ainult selle poolt, kelle poole norm on sihitud, kelle peale teatud norm paneb kohustuse ja ta seisab selle kohustuse rikkumises. Süüaluse vaatekohalt on süütegu tema peale pandud kohustuse rikkumine. Kannatanu vaatekohalt on aga süütegu tema õiguste rikkumine, sest norm oli väljaantud kannatanu kaitseks- tema hüved olid kaitsud selle normiga või õigemini tema hüved olid kaitsud teise- süüaluse peale pandud kohustusega. Petrašitsky nimetab kohustusele vastavat õigust " atriputivnoi prirodoi prava", mis eral-

dub kõlblusest, kuna viimane loob ainult kohustused ilma, et nendele vastaksid otseselt teiste õigused. Kuni püsib seisukoht, et ilma normi rikkumiseta pole mõeldav ükski süütegu, jääb ka püsima seisukoht, et iga süütegu sisaldab endas kellegi subjektiivse õiguse rikkumist.

Subjektiivne õigus leiab aga aset ka siis, kui subjekt ise ei kasuta ega valitse teatud asju- objekti.

Subjektiivne õigus leiab aset ka siis, kui leiab aset kellegi kohustus täidesaata teatud tegusid, või teatud tegusid mitte sooritada, seoses teatud subjektiga ja selle kohustuse sisu hõlmab kogu õiguse sisu.

Õigus on aga ka seal, kus seadus pole temale annud organiseeritud kaitset, kus pole ettenähtud era- ega ka avalikõiguslikku hagi. Seega hagi õigus on iseseisev õigus, mis ei sõltu sellest, kelle kaitseks ta loodud.

Ta on hageja juriidiline suhe riigiga, kui kohtuvõimu kandjaga ja sellepärast on ta avalikõiguslikku laadi.

Tema sisuks on riigivõimu tegevus kohtunäol, kes asjaarutab, otsuse teeb ja viimase ka täidab j.n. e.

Liszt oma teoorijate järele loeb kannatanu mõiste sarnaseks, mida pole senini suudetud otseselt äramäärata-defineerida. Riikliste süütegude juures ei saa kõne allatulla üksikud kannatanud eraõiguslikul alusel, mida aga

ei saa öelda süütegude suhtes, mis on otse sihitud era-
isikute õigusvarade vastu, nagu au, tervis ja materia-
aalsed varad ning t. Nende süütegude puhul on selge, et
kannatanuks on isik, kelle õigusvarad otseselt rikutud.
Raskemaks muutub aga kannatanu küsimus näiteks surmami-
se- tapmise korral, kes on siin kannatanu, kas tapetu
või viimase pärijad? Veel raskem on aga kannatanu küsi-
muse lahendamine süütegude juures, mis on sihitud ühis-
konna vastu. Kes on kannatanu näiteks võltsimiste, raha-
märkide järeletegemise ja teiste sarnaste süütegude juu-
res?

Liszt leiab, et need küsimused on jäänud ka teoorias
lõpulikult lahendamata ja sellepärast ongi kannatanu
mõiste poolik, mitte kindlalt äramääratud ja seega sõl-
tuv igast süüteost igal üksikul juhul.

Kannatanu mõiste Liszti arvates on selge ainult neil
juhtudel, kui süütegu riivab teise isiku varasid- kus
kellegi isiku õigusvarad on kannatud raha peale hinna-
tavat kahju- seal tuleb ka nimetada kahju kannatanut
isikut- kannatanuks kriminaal protsessi mõttes, muude
juhtude kohta aga pole võimalik kindlat definitsiooni
anda ja tuleb toimida, nagu ülemalnimetatud, igal erandi
juhul kannatanu mõiste määramisega.

Tauber on väljandanud kokkuvõtetult oma seisukoha järgmiselt: Süüteoost kannatanuks tuleb tunnustada isikut, nii füüsilist, kui ka juriidilist isikut, kellele kuulub süüteo läbi rikutud subjektiivne õigus. Igal üksikul juhul tuleb süüteoost kannatanu määramisel kõige pealt selgitada, missugune või missugused normid on süüteoga rikutud, siis eraldada nendest normidest kohustused ja õigused ja lõpuks äramäärata, kes osutub nende õiguste subjektiks ja viimast tulebgi lugeda süüteoost kannatanuks.

Prof. Rosin oma raamatus "Kriminaal Kohtupidamise Seadus" jagab asjad, millel on eraisikutel süüdistamise õigus kolme liiki:

Esimesse liiki kuuluvad asjad, kus eraisik teostab süüdistamist avalik õiguslikes asjus, mis harilikult on usaldatud ametisikutele. See on võimalik ainult asjus, mis alluvad jaoskonnakohtutele ja millel pole ettenähtud leppimise võimalust. Neis asjus eraisik konkureerib ametisikuga, kui süüdistajaga.

Teise liiki kuuluvad asjad, mis alluvad üldkohtule, millel samuti pole ettenähtud leppimise võimalust, millel eraisikul on ainult süüdistuse tõstmise õigus või täpsemalt: tal on õigus ainult teatava süüteo avaldamiseks süüdistava võimu ees, kes siis juba edespidi käiku ise juhib süüdistaja osas. Need on nõnda nimetatud era-avalikõig

guslikud süüteod.

Kolmandasse liiki kuuluvad asjad, mis alluvad nii jaoskon-
nakohtutele, kui ka üldkohtutele, millel on leppimise
võimalus ja mis võivad algatatud saada vaid eraisikute
poolt, samuti ainult eraisikud võivad neis asjus esineda
süüdistajaina n.n. erasüüdistajaina.

Erasüüdistuse subjektidena võivad esineda ainult isikud,
kes on kannatajad süüteost. Juhustel, kus ühes süüteos on
mitu kannatajat, kuulub igale neist asjaalgatamise õigus,
samuti ka juba algatatud asjas võivad teised kannatanud
ühineda süüdistusega. Teooria nimetab viimaseid juhuseid
erasüüdistuse jagamiseks. Erasüüdistaja on kriminaal as-
jas pool ja kasutab seega asjaajamisel ka poole õigusi,
kuid temal on mõningad erinevused avalik süüdistajast.

Erasüüdistaja võrreldes avalik süüdistajaga on iseseisvam,
tema vastu ei saa taandust avaldada, tema puudumine prot-
sessist ei mõjuta kohtumõistmist, kuna aga avalik süüdis-
taja kuulub kohtu koosseisu juurde ja ilma temata ei saa
olla asjaarutamist üldkohtus, kus nõuetav prokurööri, kui
avalik süüdistaja osavõtt. Puudumine võib erasüüdistajale
tuua ainult teda puudutavad tagajärjed, näiteks asja-
lõpetamise erasüüdistaja mitteilmumisel j.m.t. Erasüüdis-
tuse asja edasikaebamisel kasutab erasüüdistaja avara-

Ex Arb. anlv. Tari.

mat võimalust, kui see on avalik süüdistajal, näiteks vajab politsei avalik süüdistuse asjas prokuratuuri nõusolekut asja edasikaebamiseks, erasüüdistaja võib aga toimida oma äranägemise järele, ta ei vaja kellegi nõusolekut ega kontrolli.

Isik, kes on õigustatud tõstma kaebust peab omama tegevõime. Mis puutub tsiviil protsessi norme, siis on seal otseselt öeldud, kes on õigustatud hagiga esinema, kuid kriminaal protsessi normes on selles suhtes tühik ja Rosini arvates tuleks kohaldada tsiviil norme, mis määravad üldise teovõime. Peaks arvama, et alla 17aastaste vanustele iseseisva kaebeõiguse andmine ja edespidi protsessi käigust osavõtmine ei ole ka mõeldav, kui teovõimetutele isikutele. Sama seisukoht oleks ka maksejuhtude kohta, kus kaebajana peaks esinema vaimuhaige ja m.t. Vastvalt ülemaltoodule ongi erasüüdistusasjus antud alaealiste eestkostjatele, samuti vaimuhaigete eestkostjatele süüdistamise õigus. Mõningad raskused võivad tekkida veel Rosini arvates juhtudel, kus süüteo sooritajaks ongi alaealise eestkostja või seaduslik esindaja. Kes peaks siis kaebajana esinema? Kuna teoorias on selles asjas lähtunud põhimõttest, et erasüüdistus asjus kuulub kaebuse õigus vaid kannatanule süüteoost, nagu selle kohta on omad arvamised avaldanud Slutsevski, kes

toonitab alaealisuse korral prokuratuuri vahelesegamise tarvidust, viiks see aga üldpõhimõttest välja ja selle vastu leiavad Nekljudov, Foinitsky ja teised, et juhul, kui süüteo on kordasaatnud seaduslik esindaja ise alaealise suhtes, tuleks anda kaebuse õigus teisele seaduslikule esindajale. Tundub, et viimane seisukoht ongi õigem, sest erasüüdistusasjadele, mis alagatatud era-kaebajate poolt, olgugi nende seaduslike esindajate kaudu ei ole tehtud erandeid ja juba sellepärast ei saaks olla prokuratuuri vahelesegamist.

Erasüüdistuse algatamine ja samuti toetamine võib olla usaldatud ka volinikule, kuid selle juures on tähelepanu väärt asjaolu, et on nõuetav erivolitus asjaalgatamiseks kui ka asjaajamiseks ja üldkohtule alluvas asjas veel eriti leppimiseks. Prof. Rosin on peetanud veel pikemalt volituse ulatuses, kuid kuna see mõneski suhtes erinev meil kehtivast KKS. normest, siis jätame selle lähemalt käsitlemata.

Tähelepanu võiks vääruda veel prof. Rosini poolt käsitatud erasüüdistusasjus leppimise võimalus. Asja lõpetamine kohtus võib sündida erasüüdistusasjus leppimise teel. Enne kohtusse minekut aga vaid süüdistusest loobumisega, mis võib ka kohtus aset leida, kuid siin on juba süüalusel õigus asjaarutamist paluda, mis oleks süüaluse

kaitseks aluseta süüdistuse vastu.

Erasüüdistus asjad on teatud määral tsiviil ja kriminaal protsesside vahe valdkonnas. Neis valitseb erahuvi ja neis on ka tekkinud leppimise võimalus- leppimise institut. Leppimine vabastab süüaluse kriminaal vastutusest ja leppimisele peab kohus ex officio juhtima pooli.

Erasüüdistuse asjus asub kohus alles peale lepituse katse nurjumist asja arutamisele ja ainult poolte poolt esitatud tõenditega peab kohus arvestama. Erasüüdistajat võib seega õigusega nimetada protsessi peremeheks, tema alustab süüdistust kaebuse esitamisega, tema toetab süüdistust ja esitab tõendusid, tema abistab ülekuulamisel, kasutades küsimuste esitamise võimalust tunnistajatele, tema võib esineda ka tunnistajana ise, tema võib asja lõpetada leppimise teel, võib aga lõpetada ka loobumisega süüdistusest, temal on edasikaebeõigus ja lõpuks peab veel nimetama, et temal on ka õigus esineda kahjutasunõudega.-tsiviilnõudega kriminaal protsessis.

Enne, kui asume meil kehtiva KKS. normide kohaselt kannatanu vaatlusele, vaatleme veel V.KKS.norme ja vastavaid seletusi, mis käsitavad tsiviilhagejat kriminaal protsessis.

V.KKS. § 6, 301 ja 302 põhjal isik, kes on kahju kannatanud süüteo, kui ta esitab oma hagi kahjude kohta eel-

uurimise toimingu kestel, tunnistakse tsiviil-hagejaks ja temale antakse õigus esitada tunnistajaid, osavõtta eeluurimise toiminguid kohtuuriija loal, esitada küsimusi süüalusele ja tunnistajaile, esitada tõendus oma hagi kohta, nõuda ärakirje protokollest ja määrustest omal kulul ning temal on ka õigus paluda hagi kindlustamist. Oma otsuses 1879a.Nr.50 on Vene Senat seletanud, et V. KKS. § 6 alusel kannatanu isik, kes on esitanud õigeaegselt kahjutasu hagi, kasutab tsiviilhageja õigusi mitte seaduse jõul, vaid sel juhul, kui tema, kui tsiviil hageja on selleks tunnistatud kohtu poolt ja tema osavõtt lubatud. Nii et kohus on igal juhul kohustatud arutama küsimust, kas kannatanu on õigustatud esitama teatud süüaluse vastu hagi, kas kannatanu tsiviil hagi saab kohtu poolt vastuvõetud ja kas kannatanu saab kohtu poolt tunnistatud tsiviil hagejaks.

Mitte õige tsiviilhageja lubamine osavõtta protsessist kahjustaks süüaluse seisukohta, kuna tsiviilhagejal oleks õigus aluseta selgitada ja tõendada neid olukordi, mis oleks aluseks tema hagile ja seega esineks süüaluse vastu kahekordne süüdistaja- tsiviilhageja ja prokurör.

V.KKS. § 6 ja 7 alusel tsiviil hagejaks tunnustatakse

isik, kes on kahju kannatanud süüteoist, kuid kes pole erakaebaja, ja kes esitanud oma hagi kuni kohtu istungi avamiseni. Esimesel pilgul tundub, et erasüüdistuse asjus polegi eelpool loetletu alusel võimalust tsiviil hagi esitada. Selle seaduse kommentaaridest selgub aga, ja tuleb mõista, et mitte erakaebaja pole tsiviil hagi õigusega, vaid iga kahju kannatanu, kuigi ta pole erakaebaja võib esitada hagi ja osavõtta kriminaal protsessist tsiviilhagejana.

Erakaebaja võib aga korraga olla nii erakaebaja kui ka hageja, kus juures tema on õigustatud taotlema süüaluse süüdimõistmist ja ka esitatud tsiviilhagi rahuldamist.

Selle kohta on pikemalt seletanud D.G. Talberg oma raamatus: "Tsiviilhagi kriminaal protsessis" ja N. Nekljudov oma raamatus " Käsisinaamat Jaoskonnakohtutele".

Tunnustades erakaebajale tsiviilhageja õigused Talberg leiab, et sellega, kui on erakaebajale antud tsiviilhageja õigus, langeb ära eraldi tsiviil hageja ja selle pärast erasüüdistuse asjas ei saa olla tsiviil hagejat eraldi erakaebajast ja vastavalt sellele ei saa olla eraldi tsiviilhagi erakaebusest, vaid see peab

olema avaldatud kaebuses.

Samale seisukohale asub ka N. Nekljudov, kes leiab, et kriminaalkohus, kui asub erakaebuse arutamisele vaatab läbi erakaebuses esitatud hagi. Kuna Nekljudov hilisema hagi, eraldi kaebusest, ei pea kohtule kohustuslikuks, sest viimane võib mõjutada kohtualluvust, asjata kohtuliku juurdluse venitamist esile kutsuda süüaluse kahjuks, siis oleneb kohtust, kas seda hagi läbivaadata või mitte ja kas erakaebajat tunnistada tsiviilhegejaks.

Kuid Nekljudov leiab, et isik, kes on kahju kannatanud, võib esitada oma tsiviilhagi ka asjus, mis on algatatud teise erakaebaja poolt.

Prof. Tsebõšev-Dmitrievi arvates, kui süüteost on kannatanud mitu isikut, siis ühe isiku kaebusele võivad lisanduda ka teiste hagiid, kuna puudub alus, et iga kannatanu peaks ka omalt poolt algatama süüdistamist, et kriminaalkorras taotleda kahjude tasumist.

Väljudes põhimõttest, et tsiviilhagi on seadusega lubatud koos süüdistamisega kriminaal kohtus arutada ehk jälle hiljem tsiviilkohtus peale süüdimõistvat otsust, tuleks teha erand erasüüdistuse asjus ja asjus, mis võivad lõppeda leppimise teel. Viimastes süütegudes avaldades tsiviilhagi ilma süüalusele karistuse nõudmiseta,

kohus esialgu peab konstateerima süüteo tsiviilhageja suhtes ilma karistuse määramata ja siis alles otsustama tsiviil hagi.

Neis küsimustes on Vene Senat seletanud järgmist:

- 1) Süüdistaja ja tsiviilhageja õigused ei ole alati ühes isikus. I87Ia. Nr.333.
- 2) Tsiviilhagejaks V. KKS. § 6 mõtte kohaselt tunnistatakse isik, kellele ~~te~~ ole erakaebaja õigusi, aga kes on esitanud oma kahjutasu nõude- Hagi. Isik, kellel on erakaebaja õigused, aga kes neid õiguseid ei kasuta, ei või esineda teiste isikute poolt esitatud kaebuste juures tsiviilhagejana. I869a. Nr.I98.
- 3) Kannatanu süüteost, mis jälitakse erasüüdistuse korras, on õigustatud esitama oma hagi kriminaal- korras süüdistuse juures, või tsiviilkorras peale süüteo asjas otsuse tegemist.
- 4) V.KKS. § I7 kohaselt kriminaal kohus otsustab tsiviilhagi süüdistuse lõpetamisel sama seaduse § I6 ettenähtud juhtudel ainult siis, kui lõpetamise põhjus avastub alles kohtuliku uurimise kestel, aga mitte eeluurimisel. I868a.Nr.I57 ja I876a. Nr. 237.
- 5) Asjades, mis lõpetakse leppimisega ja millede

süüdistajast oleneb karistamise nõudmine või sellest loobumine ja tsiviilhagi rahuldamise taotlemine, juhusel, kui süüdistaja loobub karistuse nõudmisest süüalusele, kohus vaatab läbi tsiviilhagi. I874a.Nr.286. Viimane seisukoht on aga vaieldav V.KKS. seisukohalt ja samuti teoreetikute poolt, ning hiljem ongi Vene Senat selles suhtes oma seisukohta muutnud ja piirdu nud vaid mõne erand juhuga.

Meil kehtiv KKS. lubab eraisikuil esineda süüdistajana kolmel viisil ja nimelt: kannatanuna, kõrval süüdistajana ja erasüüdistajana.

KKS. on tarvitatud kannatanu kohta kolme terminoloogia vahenditult kannatanu, ainelist kahju kannatanu ja kannatanu. Endine Vene KKS. tarvitas vaid üht terminit kannatanu mõiste väljendamiseks ja Vene kohtupraktis mõistis kannatanu all vaid vahenditult kannatanut ja et meie KKS. on loodud peamiselt Vene KKS. alusel, siis peaks arvama, et see kolme terminoloogia tarvitamine kannatanu suhtes on aset leidnud sel põhimõttel, et enam täpsustada kannatanu mõistet, kuid pole loogilist alust mõelda, et kannatanu mõistele on tahetud anda jaokonnakohtus ja ringkonnakohtus eri sisu, millepärast tuleb jõuda järeldusele, et mõisted vahenditult kannatanu

tanu ja kannatanu on üks ja sama ja on tegemist vaid seaduse ebatäpse väljendusega. KKS. kannatanu all tuleb kõikjal mõista süüteo vahenditult kannatanut.

KKS. järele on kannatanu isik, kelle kriminaalõigusega kaitstud varad- õigusvarad- on süüteo läbi otseselt rikitud. Kannatanuks võib olla nii füüsiline, kui ka juriidiline isik. Süütegu võib kahjustada isiku aine- list vara, võib riivata isikut ennast (nagu tervist, au elu j.n.e). Kohus, lahendades küsimust, kas teatud isik on süüteo kannatanu KKS. mõttes, peab selgitama, kas isiku kriminaalseadusega kaitstud õigusvarad on rikitud ja kas see rikkumine on olnud vahenditu. Nende küsimuste lahendamisel võib tekkida aga mõnikord ras- kusi. Isikuvastaste ja varavastaste süütegude puhul on võrdlemisi kerge äramäärata kannatanut, sest kellele õeldi auhaavavaid sõnu, keda laimati, kellele tekitati kehavigastus- on kannatanu. Samuti on kannatanu, kelle vallasvara riisuti. Viimase juures võib aga tekkida ka kahtlus kannataja kindlaks määramisel, kui see vallas- vara riisuti mitte vallasvara omanikult, vaid pidajalt. Õieti on need mõlemad kannatanud, kuid kohtus esineda siiski mõlemad ei saa korraga ja kohus peab valiku te- gema, keda laseb esineda kannatanuna. Tapmise puhul on

kannatanu määremine veelgi raskem. Tapetu eluõigus on kaitstud kriminaalseadusega, kuid seda isikut ei oleseega puudub vahenditult kannatanu. Kannatanud võivad olla tapmise korral tapetu omaksed, kes olid tapetu ülevalpidamisel, kuid nemad ei ole ikkagi KKS. mõttes otseselt kannatanud. Ühiskonnavastastes süütegudes on kannatanu määramine samuti raske, sest enamus neist süütegudest ei riku kaaskodaniku kriminaalõigusega kaitstud õigusvarasid vahenditult. Osa neist süütegudest on sihitud aga korraga üldsuse ja kaaskodanikkude vastu. Ühiskonnavastastes süütegudes on mõeldav kannatanu olemasolu seal, kus tegu rikub korraga kriminaalõigusega kaitstud ühiskonna õigusvarasid ja üksiku kodaniku õigusvarasid, mis kaitstud kriminaalõigusega.

Kannatanu esineb süüdistajana avalik süüdistuse korras jälitatavais süütegudes vaid jaoskonnakohtus, kuna ringkonnakohtus neis asjus esineb süüdistajana prokurör. KKS! §3 põhjal kuulub jaoskonnakohtule alluvais asjus süüdistamise õigus süüteost vahenditult kannatanule ja politseile, kes seda õigust võivad kõrvuti kasutada, olenemata sellest, kelle poolt kriminaalkohtulik jälitamine on algatatud. Mis puutub süüteost kannatanu eraisikusse, siis oleneb kriminaalkohtuliku jälitamise algata-

mine, kui ka kohtus süüdistajana esinemine täiel
määral tema enese nägemisest, kuna seadus teda selleks
ei kohusta ega sunni.

Riigikohus on annud kannatanu määramiseks oma otsus-
tes mitmeid seletusi, mis äratoodud I. Rebase koostatud
raamatus "Riigikohtu kriminaalosalakonna lahendeid" nii
1939a. kui ka 1940a. väljaandes.

Riigikohtu t.271-1938a. on süüdistus tõstetud politsei
komissari poolt Kr.S. § 122 põhajäl Nõmme linna tänava-
te ja hoovide puhastamise kohta käiva sundmääruse
§ I^b rikkumise tõttu, kuna krundiomanik ei olnud kor-
raldanud tema krundi kohal kõnniteed, millise korrasta-
mata kõnnitee tagajärjel keegi komistas ja jalaluu
murdis. See komistanu esitaski jaoskonnakohtule tsiviil-
hagi kohtualuse vastu leides, et tema on viimase süü-
läbi kahjusaanud. Kuigi kõnnitee mittetegemine ja keha-
vigastuse tekitamine omavahel on seoses, moodustavad
nad ikkagi igaks iseseisva süüteo, mille jälitamine
ka iseseisvalt peab leidma aset. Järjekult, niikaua,
kui süüdistust polnud tõstetud kehavigastuse tekkita-
mises, ei võinud ka kannatanu esineda kahjukannatanuna.
Riigikohtu t.306-1938a. on esitatud kaebus politsei-
komissari poolt Kr.S. § 122 ja 230 põhajäl Liiklemis-
määruste § 29 rikkumise eest, seega sundmääruse vasta-

selt ebaõiges liiklemise suunas liiklemises. Sellest nähtub, et käesolevas asjas on tegemist süüteoga, mil- line ei ole vahenditult suunatud mõne üksikisiku õigusv vara vastu, vaid ainult kaudselt, kuna selle süüteo täidesaatmisel võivad rikkumist leida ka üksikisiku õigusvarad. KKS § 5 jõul kuulub süüdistamise õigus jaos- konnakohtunikule alluvais asjus vaid säärasele eraisiku le, kes süüteost vahenditult kannatanud. Vahenditult süüteost kannatanuks tuleb aga lugeda sarnast isikut, kelle õigusvara rike moodustab vähemalt osa süüdistuses esinevast seaduslikust süüteo koosseisust. Rakendades ülemaltoodud seisukohta, tuleb otsusele jõuda, et kannatanu selles asjas pole vahenditult kannatanu ja selle- pärast puudub tal süüdistamise õigus ning kannatanuna esinemise õigus.

Riigikohtu t. 532-1938a. on süüdistus tõstetud KrS §229 p.4 ettenähtud süüteos,, mis kuulub üldsusvastaste süütegude hulka ja selle teokoosseis ei sisalda eneses vahenditult mõne üksikisiku õigusvara kaitset.

Riigikohtu toim. 89-1938a. on Riigikohus seletanud, et juhusel, kui kellegi A. poolt on arestially pandud B varandus ja C on selle arestiga ühinenud, ei saa vara raiskamise korral C esineda kannatanuna, kuna ta pole vahenditult kannatanu.

Riigikohtu toim. 315-1935a on Riigikohus seletanud, et kelmuse asjas osutub kannatanuks mitte väljapetetur asjaomanik, vaid selle asja pidaja, kelle käest viimase nõusolekul pettuse tagajärjel see asi kelmi kätte satub, ning protsessi poole õigused kuuluvad kannatanule asja pidajale, kes võib ka mitte olla selle asja omanik. Riigikohtu toim. Nr.607-1937a. on Riigikohus seletanud, et talu kaasomanik on selline isik, kes KKS. § 3 jõul KrS. §§ 587 ja 590 ettenähtud süüteo puhul on vahetult kannatanu ja kellel on õigus tõsta süüdistust omavolilises metsaraiumises.

Riigikohtu toim. Nr.43-1939a. on Riigikohus seletanud, et KrS. § 123 ettenähtud süütegu ei riiva otseselt üksikisiku õigusvarasid, mispärast ka KKS § 3 jõul üksikisikut selles asjas vahenditult kannatanuks ja seega ka süüdistajaks tunnistada ei saa. KrS. § 123 ettenähtud seaduslik korraldus, mille täitmata jätmine tingis vastutuselevõtmise, kui ta on antud politsei poolt, siis on ka vaid politseil selles asjas süüdistamise õigus.

Riigikohtu toim. Nr.509 ja 161 -1939a. on Riigikohus seletanud, et KrS § 229 pp.3. ja 4. ettenähtud süütegu kuulub üldsusvastaste süütegude hulka ja selle teokoosseis ei sisalda eneses mõne üksik isiku õigusvara

kaitset ja sellepärast kuulub kohtus süüdistamise õigus politseile.

Riigikohtu toim. Nr. 249, 516, 338 ja 401 -1939a. on Riigikohus seletanud, et KrS. § 235, 300 ja 301 põhjal tõstetud süüdistus asjades ei saa süüdistamise õigus kuuluda eraisikule, sest see süütegu pole otseselt sihitud üksiku isiku õigusvarade vastu. Süüteo koosseisule ülemal nimetatud §§ alusel ei ole oluline süüteo tagajärg, milline tekkis teatud eeskirjade mittetäitmisest.

Samale seisukohale on Riigikohus asunud ka KrS. § 384 alusel tõstetud süüdistuse suhtes, ja lõpuks veel ka Kr.S. § 437 alusel tõstetud süüdistuse suhtes, kus linnavalitsus esines tsiviilhagejana, ~~hoides~~ et kaebaja on linnapäralt oleva hobuse seaduse vastaselt surmanud. Kehavigastuse tekitamise korral võib ka kannatanuna esineda aga vaid see, kellele kehavigastus tekitatud- järjestikult pole linnavalitsusel seda õigust.

Olles seega vaadelnud kannatanut avalik süüdistuse asjus KKS § 3 alusel, siirdume kannatanu vaatlemisele KKS § 5 alusel.

KKS! § 5 loeb erasüüdistuse korras jälitavate süütegude hulka järgmised süüteod: §99 § valeteadete

avaldamine omavalitsuse, kultuuroromavalitsuse ja kutse-
esinduskoja kandidaatide kohta valimisperioodis), KrS.
§ 437 esimese lõike p.2 (kerge kehavigastuse ettevaa-
tamatu tekkimine), KrS. § 438 (vägivald isiku kallal),
KrS. § 473 esimene lõige (lihtne karistatav ähvardus),
KrS. § 474 (võõrast suumist mittelahkumine ja lihtne
kodurahu rikkumine), KrS. § 477 (kiimaline tegu I6a.va-
naks saanud naisisiku kallal selle nõusolekuta), KrS.
§ 494 (isiklik haavamine), KrS. § 495 teine lõige (laeva-
juhi isiklik haavamine, KrS. § 496 (isiklik haavamine trü-
ki tootes) KrS. § 498 (laimamine) KrS. § 499 teine lõige
(laevajuhi laimamine), KrS. § 500 (laimamine trükitootes,
kirjas j.n.e.) KrS. § 506 (krediidi halvamine), KrS.
§ 507 (usutunde haavamine), KrS. § 508- 512 (mitme-
suguste saladuste avaldamine), KrS. § 514, 516 esimene
lõige pp.3. ja 4, 517 esimene lõige p.7 (võõra varanduse
rikkumine, KrS. § 528 esimene lõige (lihtne võõra varan-
duse rikkumine süütamisega j.n.e) KrS. § 583-585 (võõra
autoriõiguse ja ainuõiguse rikkumine), KrS. § 586 (oma-
voliline kala- ja muu püük võõrastes vetes ja maal, KrS.
§ 595 (omavoliline marjakorjamine võõral maal), KrS.
§ 596 (omavoliline liiklemine võõral maal). Samas
korras kuuluvad jälitamisele ka veel vargus, kelmus,
omastamine, kui need on korda saadetud abikaasade, üle-

nevate ja alanevate sugulaste vahel, ja seadusliku isa, ema või muu sugulase ähvardamine, nende teotamine, nende kallal vägivalla tarvitamine ja neile kergete kehha vigastuste tekitamine. Neis süütegudes on õigustatud süüdistust tõstma ja kohtus süüdistajana esinema ainuüksi kannatanu. See on ühtlaselt kehtiv nii jaoskonnakohtu, kui ka ringkonnakohtu menetluses. Erasüüdistuse korras jälitavates süütegudes kasutab erasüüdistaja süüdistamise monopoli. Kui on kannatanuks alla 17a. vanune isik, siis kuulub asja algatamine, süüdistamine ja leppimine alaealise seaduslikule esindajale, või selle poolt usaldatud volinikule. Erasüüdistuse korras alustatud asju on erasüüdistaja õigustatud lõpetama leppimise teel, kuni kohtuotsuse seaduse jõusse astumiseni. Teatud süüteo jälitamine erasüüdistuse korras on lubatud ainult sel juhul, kui seadus loeb selle süüteo sõnaselgelt erasüüdistuse korras jälitamisele kuuluvate süütegude hulka, mis pärast igat niisugust süütegu, mida seadus sõnaselgelt ei ole tunnistanud erasüüdistuse korras jälitavaks, tuleb jälitada avalik süüdistuse korras. Kas asi kuulub jälitamisele era- või avalik süüdistuse korras ei olene mitte kaebusest ja poolte avaldustest ainuüksi, vaid kohus ex officio peab seadusliku korra selles küsimuses jalule seadma.

Riigikohus on seletanud oma toim. Nr.277-I936a., et kohtulikul asja otsustamisel avalikus korras jälitavaalt süüteoalt võib üleminna erasüüdistuskorras jälitavaale süüteoale. Kui kohus on ülelänud KrS. § 433 lg. I järgi tõstetud süüteoalt KrS. § 438 järgi süüdistusele, selle järgi süüalust karistanud, siis on tegemist ainult süüteo kvalifikatsiooniga, milleks kohus on ka õigustatud. Sama õigus kuulub ka kohtule, kui on erasüüdistuse korras esitatud kaebus, kuid kohtulikul jälitamisel selguvad avaliksüüdistuse tunnused võib kohus kvalifitseerida süütegu vastavalt jälitusmaterjalidele. Üleminek kohtupoole avalik süüdistuselt erasüüdistusele tingiks küll erakaebajalt kautsjoni nõudmise vastavalt KKS. § 77 ja 744 nõuetele, kuid Riigikohus on seletanud, kui avalik süüdistuselt on ülemindud erasüüdistusele ja süüalune ka süüdi mõistetud, seega kuuluks kautsjon tagasimaksmisele, siis ei saa kautsjoni nõudmist lugeda oluliseks KKS. § 744 rikkumiseks. Riigikohtu toim. Nr. 653-I939a. Teisel juhul on aga Riigikohus seletanud, et kohus ülemines avaliksüüdistuselt erasüüdistusele toim. Nr. I49-I939a. oleks pidanud erakaebajalt sissenõudma kautsjoni 5kr, suuruse summas ja seda mitte teinud tuleb lugeda oluliselt rikutuks KKS. § 744. Tundub siiski, et

toim. Nr. 653 avaldatud seisukoht on õigem, sest nii kui nii süüdimõistmise korral kuulub kautsjon tagasimaksmisele. Teisest küljest jälle tuleb silmaspidada asjaolu, et KKS. on erasüüdistuse asjades väga nõudlik, näiteks on erasüüdistuse aluseks erakaebaja poolt esitatud kaebus ja vaidvõldele piires arutab kohus asja nagu ka Riigikohus on tühistanud toim. Nr. 255-1939a. Ringkonnakohtu otsuse põhjusel, et kohus ei ole erasüüdistuse piiresse jäänud. Seega erasüüdistuse asjus asendab kaebus avalik süüdistuse ja ringkonnakohtule alluvates asjades süüdistusakti ja vaid kaebuse piires võib olla juttu süüteo jälitamisest.

KKS. § 5 järgi on erasüüdistuse asjades süüdistuse tõstmiseks ja kohtus asjaajamiseks vajalik erivolitus, sest erasüüdistusekorras jälitavates süütegudes kuulub asja algatamise ja kohtus süüdistamise õigus ainuüksi süüteost kannatanule või ta seaduslikule esindajale või selleks volitatud esindajale. Riigikohus oma otsustes Nr. 263-1938, 453-1938a. 521-1935a. ja 519-1939a. on seletanud, et erasüüdistuse asjus asja algatamiseks ja ka asjaajamiseks on nõuetav erivolitus, see tähendab peab olema sarnane volitus, milles on märgitud see süüteo asi, milles süüdistuse tõstmiseks just volitatud, samuti peab olema ka sõna-

selgelt märgitud, et on volitatud just seda süüteo asjaajama. Isikute all, keda mainitud KKS. § 5 ja KKS. § 744, kellele seaduse järgi kuulub õigus kannatanu eest toimida, tuleb mõista: 1) isikuid kellele seaduse järgi kuulub kannatanu eest eestkostmise õigus, 2) isikuid, kes on kohtuotsuse põhjal kannatanu eestkostjaks määratud ja 3) isikuid, kelle faktilisel hoolitsemisel on kannatanu, kes ise ei ole võimeline omi asju ajama. Kuna erasüüdistuse asjus ei ole alla 17a. vanused isikud üldse õigustatud iseseisvalt kaebust tõstma, vaid see õigus kuulub nende seaduslikele eestkostjatele või ka faktilistele eestkostjatele. Ka Riigikohus on tunnistanud selle õiguse kuulumist faktilistele eestkostjatele seletades, et õigus on antud alaealiste eest- tähendab kannatanute eest- süüdistust tõsta ja neid asendada kohtus kõigile neile isikuile, kelle faktilise hoole all alaealised seisavad. Samas ulatuses, kui Riigikohus on tunnustanud legaalselt asendamist alaealiste suhtes, tuleb seda analoogiliselt tunnustada KKS. § 744 järgi ka teiste niisuguste isikute suhtes, kes oma füüsilise või vaimsete rike tõttu ei suuda eneste eest kosta ja kui neile seaduslikus korras pole eestkostjat määratud.

Samadel isikutel, kes õigustatud algatama kriminaal-

asja erasüüdistusekorras, on õigus ka neid asju lõpetada leppimise teel kuni kohtuotsuse seadusejõusse astumiseni. Leppimine omalt mõttelt on kahepoolne akt, millest peaks järeldama, et juba algatatud kriminaaljälitamisest erasüüdistusasjus võib lõpetada ainult mõlema poole, tähendab süüdistaja ja süüaluse nõusolekul ja nagu ei võiks süüdistaja üksinda üldse loobuda süüdistusest kohtus ja seega põhjustada asjatoimetuse lõpetamise. Viimane seisukoht aga oleks vastolus KKS. § 77, 386, 777 ja 778 eeskirjadega.

Riigikohus on korduvalt seletanud, et kui pooled erasüüdistuse asjas äralepivad ja nende vahel on aset leidnud kokkulepe, siis ei saa erakaebaja ühekülgselt sellest kokkuleppest loobuda ja et see kokkulepe loob poolte vahel õigusliku vahekorra, mis kuulub lahendamisele tsiviilkohtu korras. Riigik. toim. Nr. 619-1935a.

toim. Nr. 79-1939a. t. 87-1939a. ja t. Õigel ajal sooritatud poolte leppimine vabastab seega süüaluse karistusest erasüüdistuse korras jälitavatates süütegudes.

Ühlasi loetakse see leppeakt ka loobumiseks kahjutasunõudest, kui poolte vahel ei ole eriti sellekohta kokkulepitud ja kui kannatanu ei ole sõnaselgelt jätnud endale õigust selle esitamiseks.

Kuni asjaarutamise päevani esimeses kohtuastmes põhjus-

tab süüdistaja ühekülgne loobumine süüdistusest erasüüdistusajaks kriminaal jälitamise^{lõpetamise} ja süüdistataval ei ole isegi õigust nõuda enne asja arutamist esimeses kohtuastmes jälitamise jätkamist, kui süüdistaja on sellest loobunud. Eriti järgneb see KKS!§ 77 eeskirjast, mille juhatusel kuulub jälitamise lõpetamisele, kui süüdistaja jääb seadusliku põhjuseta lepituskatsele ilmumata, ilma et see juures antakse süüalusele õigus jälitamise jätkamise nõudmiseks. § 386 ja § 778 juhatusel on süüalune õigustatud säärast nõuet esitada alles esimese astme kohtus, kui süüdistaja on jäänud seadusliku põhjuseta ilmumata, või kui ta alles kohtus loobub süüdistusest. Süüdistaja ühekülgne süüdistusest loobumine aga peaks põhjustama küll asja toimetuse lõpetamist, kui süüalune on jäänud kohtusse ilmumata ja varem selles asjas pole toimepandud lepitusekatset. On aga süüalune kord juba avaldanud, et ta soovib asja arutamist kohtus, siis igal juhul ei saa kohus asja lõpetada kaebaja ühekülgsel loobumisel, vaid võib seda teha mõlema poole nõusolekul või vastastikusel kokkuleppel, mis peab avaldatud olema kohtuistungil. KKS § 777 alusel jaoskonnakohtunik lõpetab erasüüdistuse asjas jälitamise, kui erakaebaja ilma seaduslike põhjuste esitamist pole kohtusse ilmunud. Riigikohtu üldkogu

on seletanud, otsuses nr. 87-1935a., et KKS. § 777 ei
või järeldada, et erasüüdistaja peaks vahetpidamata
asjaarutamisel viibima, samuti juhtumitel, kus asja
arutamist edasilükatakse, igakord jälle asja arutami-
sele ilmuma. Küllaldaseks KKS. § 777 mõttes peab tunnis-
tama, kui erasüüdistaja või selle volinik ilmub esma-
kordsele asjaarutamisele ja toetas esitatud kaebust,
järgnev asjaarutamisel viibimine ei ole oluline ega ka
nõutav KKS. § 777 järgi. toim. 57-1937a.

Nagu ülemal nimetatud võib seda erasüüdistuse asja lõpe-
tamist aga kohtualune takistada, kui ta avaldab, et soo-
vib asja arutamist ja otsust selles asjas.

Ringkonnakohtule alluvais asjus erasüüdistuse korras
jälitatavais süütegudes on jälitamise lõpetamise kord
jaoskonnakohtus esinevast korrast lahkuminev. Ringkonna-
kohtule alluvais erasüüdistuse asjus esitatakse kaebu-
sed, kas politseile või otse kohtuuriijale. Kohtuuriija
saanud kannatanu kaebuse, ei saa alustada enne eeluuri-
mist, kui ta pole sooritanud poolte vahel lepitusekatset.
Lepituskatse sooritamiseks kutsub kohtuuriija pooled
välja. Kui erakaebaja on jäänud ilmumata või on poolte
vahel saavutatud kokkulepe, siis lõpetab kohtuuriija
kriminaal jälitamise jäädavalt vastavalt KKS. § 77,
ilmumata jäämisel arvestakse aga seaduslikke põhjuseid.

Kaebusele erasüüdistuse asjas tuleb juurdelisada kausjon Jaoskonnakohtule alluvais asjus 5kr, ja Ringkonnakohtule alluvais asjus 10 krooni. Süüaluse süüdimõistmisel samuti ka krim, jälitamise lõpetamisel krim. kp. sead. § 17 p, I ja 18 toodud põhjustel ja Kr sead. § 69 p. 2 tähendatud aegumise tõttu kaebajale ta gasimakstakse esitatud kausjon. Süüaluse õigeksmõistmisel, samuti ka muudel põhjustel kriminaal jälitamise lõpetamise korral, läheb kausjon riigi kasuks. Kausjonita kaebuse esitamist ei loeta kriminaal jälitamise algatamiseks ja see ei katksesta ka aegumist. On Kaebus esitatud kausjonita, siis jäetakse ta seisema kuni kausjoni esitamiseni, sellest kaebajale teatades. Kausjoni maksimisest on vabastatud riigi ja omavalitsuse asutised, isikud kellele on antud vae suse õigus ja maksujõuetuks tunnistatud võlgnikud. KKS. § 308 alusel on süüteost kannatanul ja tema volinikul õigus tutvuda eeluurimisetoimetusega asjus, milles prokurör on kriminaal jälitamise lõpetanud või peatanud. Ning sama seaduse § 309 alusel on kannatanul isiklikult või voliniku kaudu õigus kaevata Kohtukojale kahe nädala jooksul arvates teadaande kätte saamise päevast. Sellekohane kaebus tuleb kirjutada Kohtukoja

nimele, kuid sisseanda prokurörile, kes teinud asjas määruse. Kohtukojale edasikaebamise õigus on ~~antud~~ kannatanule antud põhjusel, et prokurör võib kriminaal jälitamist lõpetada või peatada ainult legaalseil aluseil ja lõpulikuks legaliteedi määrajaks on meie riigikorra konstruktsiooni juures ikkagi kohus. Kohtukoda asub prokuröri poolt lõpetatud või peatatud asja läbivaatamisele ainult süüteost kannatanu kaebusel. Leiab Kohtukoda, et eeluurimine on toimetatud puudulikult ja leiab, et on küllaldasi tõendusi süüaluse kohtualla andmiseks, siis vastavalt sellele, ta saadab asjatoimetuse kohtu-uurijale tagasi täiendavaks eeluurimiseks, ettekirjutades tarvilikud toimingud, või asendab puuduva süüdistuskti oma määrusega. Leides aga kannatanu kaebuse olevat aluseta, jätab Kohtukoda viimase tagajärjeta. Kohtualla võib Kohtukoda oma määrusega anda süüalust ainult sarnases asjas, kus süüalune on juba kohtu-uurija poolt vastutusele võetud ja milles süüalusele eeluurimisel süüdistus ette pandud. KKS. § 329 juhatusel võib Kohtukoda kannatanu kaebuse põhjal anda süüaluse kohtu alla. Tähendab süüteost kannatanule on antud õigus taotleda süüaluse kohtualla andmist prokuratuuri võimu arvamuse vastu. Eeltoodud kaalutlustel on loogilise järeldusena antud ka kannatanule õigus esineda kohtus süüdistajana neis asjus, mis

kohtusse on läinud kannatanu kaebusel tehtud Kohtu-
koja määruse järele. Sarnast kannatanut, kellele on
antud ka süüdistaja õigused nimetakse kõrvalsüüdis-
tajaks. Kõrvalsüüdistaja õigused võrduvad erasüüdis-
taja õigustele väljaarvatud leppimise õigus, mis puudub
kõrvalsüüdistajal. Kannatanu toomine, süüdistajana,
ringkonnakohtu menetlusse on tingitud tahtest teha süü-
distamist tõhusamaks. Sel korral esinevad ühes süü-
teos rööbiti kaks süüdistajat - kannatanu kõrvalsüü-
distajana ja prokuratuuri esindaja ametliku süüdis-
tajana. Kõrvalsüüdistaja instituuti tunneb ka vaid
ringkonnakohtu menetlus, kuna jaoskonnakohtus kannata-
tanul nii kui nii süüdistaja õigused olemas. Peale
KKS. § 332 ettenähtud juhtumi kasutab Maksudetalituse
esindaja kõrvalsüüdistaja õigusi maksuseaduste rik-
kumiste süütegudes ringkonnakohtus ka sel juhtumil,
kui kohtualune on kohtukätte antud prokuratuuri süü-
distuskatiga. Siin on erandina reeglist kõrvalsüüdis-
tajaks ametasutus. Riik on võtnud endale üldise õigus-
korra kaitse, kuid hoidub segamast kindlasti ära-
määratud eraellu, kus isiku soovist ja tahtest oleneb
asja algatamine ja edasiviimine. Nõnda ongi siis tek-
kinud avalik süüdistuse asjand, mis algatakse riigi-
võimu poolt, kuid mõningate eranditega kannatanute

nute suhtes, kellel on ka asja algatamise õigusi. Suurema erandina on veel seega kannatanule kõrvalsüüdistaja õiguste andmine, kuna erasüüdistuse asjad on nõnda nimetatud eraisikute ainuõiguslikuks monopoliks, sest riigivõim hoidub end segamast era ellu.

KKS. § 7 alusel teenistuskohuste täitmisel või nende täitmise pärast riigi- või omavalitsuse teenijate vastu kordasaadetud teotamise jälitamine ~~ant~~atakse ainult kannatanu või tema ülemuse kaebusel, kuid alatatud jälitamist ei saa lõpetada leppimise teel. Samuti alatakse jälitamist Kr.S. § 467,468,476,478,480,483,484,485, 486 p. 2 ja 39I ettenähtud sätte-gudes ainult sätteost kannatanu kaebusel, ning alatud jälitamist ei saa lõpetada leppimise teel. Seega § 7 tähendatud sätte-gude jälitamine toimub nn eraametlikus korras, mille kohaselt jälitamise alustamiseks on vajalik kannatanu kaebus, või mõnel juhul ka ülemuse. Kannatanu kätte on seega antud otsustamise õigus, kas ta soovib, et ametivõimud jälitaks tema vastu toimepandud süütegu või mitte. Kannatanu kaebus neis nn. erametlikus korras jälitata-vates sätte-gudes ei oma aga seda tähtsust, mis erasüüdistus asjus ja nagu Riigikohus on seletanud oma otsuses t.437-1939a. tuleb tunnustada küllaldaseks kaebust millest näha süüteo kirjeldus ja millises kannatanu

väljendab spovi, et vastavad võimud algaks selle süüteo puhul kriminaaljälitamist, ühes kõigi sellest tuletavate seaduslike järeldustega, nende seas, muidugi ka süüdlase või süüdlaste vastutusele võtmine.

Iga süütegu tekitab kriminaalõigusega kaitstud õigusevara rikke või selle rikke ohu ja loob aluse kriminaalhagi tõstmiseks. Suuremalt jaolt juhtumitel tekitab aga süütegu ka tsiviilkahju, mis loob aluse tsiviilhagi esitamiseks. Kriminaalprotsessile on süütegu peaaüks, tsiviilhagi aga aktsessoorseks. Osa protsesse ei lubagi tsiviilhagi ühendada kriminaalhagiga, vaid tsiviilhagi lahendamine võib sündida ainult tsiviilkorras ja tsiviilkohtus. Meie KKS. kuulub liit protsessitüüpi ja lubab tsiviilhagi ühendada kriminaalhagiga.

KKS. § 8 alusel, kui süüteost ainelist kahjukannatanu esitab kriminaal asja juurde kahjutasunõude, siis tunnistas ta selles asjas tsiviilhagejaks (tsiviilnõudjaks) Kuigi §8 on nimetatud ainelist kahju kannatanut, siis nagu juba eelpool tähendatud on KKS. mõtteks üldiselt vahenditult kannatanu ja sellena peame ka mõistma tsiviilhagejat. On tähtsuseta, millises korras süütegu jälitakse, kas ametlikus, era-ametlikus, või erasüüdistuse korras, vahenditult kannatanu saab kõigis neis protsesses esineda tsiviilhagejana, kui ta on kannatanud ainelist

kahju teatud süüteoost. Ainelise kahju all aga tuleb mõista kahju, mis on raha peale hinnatav. Hagi aineks ei saa olla moraalne kahju, mis pole raha peale hinnatav näiteks laimamine, auhaavamine j.n.e.

KKS. § 26 kohaselt tulevad kõik kriminaal asjas tekkivad tsiviilõiguslikud küsimused lahendada kriminaalkohtus tsiviilseaduste alusel kriminaal kohtupidamise korras. Kohtupraktika on lubanud küsimuste lahendamisel kohaldada ka TKS!-i eeskirja, kuid ainult sel juhusel, kui viimased ei ole vastolus KKS. eeskirjadega ja kui KKS. need vastavad eeskirjad puuduvad. TKS. normidel on kriminaalprotsessis ainult subsidiaarne tähendus ja kriminaal kohus võib neid tarvitada ainult seevõrd, kui võrd need ei ole vastolus kriminaalprotsessi normidega. Seega on tsiviilseadused selleks materiaalõiguslikuks aluseks, millele rajab kriminaalkohus oma otsused tsiviilõiguslikkude küsimustes.

Süüteod oma iseloomult on mitmekesised ja selle tagajärjel on ka mitmekesised kahjud, millede tasumist taotleatakse tsiviilhagiga. Kui on tegemist varavastaste süütegudega, siis vastavalt sellele hagi objektiks ka teatud vara tagasiandmine või rahalise tasu kahjutasu näol hagi. On aga tegemist isikuvastaste süütegudega, näiteks kehavigastuse tekkimisega, siis on hagi ob-

jektiks kannatanu ravikulud, riietest tekkinud kahjud, saamata jäänud töötasud, ja teatava tööjõu protsendi kaotuse korral ka edespidine teenistustasu, vastavalt tööjõu kaotuse protsendile.

Hagi objektiks võib olla ka kohustuste tühistamine, mis tekkinud kelmusest j.n.e.

Aineline kahju, mida võib kriminaalprotsessis tsiviilhagiga taotleda, peab olema vahenditult tekkinud süüteost. Kaudsed kahjud võivad aga tasumist leida ainult tsiviilkorras. Hagejale ja hagile on tähtsusetu süüvorm. Hagejaks saab olla kannatanu ühteviisi nii tahtliku, kui ka ettevaatamatu süü olemasolul. On näiteks vargus toime pandud ja hiljem varastatud esemed ~~ja~~ vargalt kättesaadud, siis kuuluvad need esemed ilma tsiviilhagita kannatanule väljaandmisele ja vastavalt KKS. § 538 on kohus omal algatusel õigustatud neid süüteoga, käesoleval juhul vargusega saadud esemeid tagasiandma nende asjade omanikule. KKS. § 166 järele antakse süüteo läbi saadud asjad pärast nende hindamist allkirja vastu tagasi nendele kellelt nad süüteoga äravõetud, kui nende asjade lisandamiseks asjale ei ole erilist tähtsust. Tähtis on selle juures veel märkida, et kaugeltki ei pruugi isik, kellelt asjad süüteoga äravõetud olla asjade omanik, vaid asjad antakse ikkagi tagasi sellele isikule, kelle

käest nad äravõetud, sest KKS. mõtte kohaselt tuleb lugeda ka seda isikut vahenditult kannatanuks, olgu siis, kui tekkib vaielus. Äravõtmisele kuuluvad süüteo- ga saadud esemed aga mitte raha ega muud väärtused, mis süüalune on süüteo läbi saadud asjade eest saanud. Kui süüteo läbisaadud esemeks on raha, siis kuulub ka süüaluselt raha leidmisel kannatanule väljaandmisele vastavas summas raha, vaatamata sellele, kas just sama rahamärkidega tegemist on, mis süüteo- ga äravõetud. Süüteo läbi saadud asjad tulevad kannatanule tagasiandmisele ka sel juhul, kui süüalune süüõenduste puudusel õigeks mõistetakse või kriminaal jälitamine lõpetakse süüaluse mitteleidmisel, samuti ka kriminaal jälitamine peatamise korral, kuid asjade tagasiandmine peab sündima tingimusel, et süüteo sündmus tõeliselt siiski on aset leidnud. Süüteo kordasaatmise abinõud kuuluvad konfiskeerimisele väljaarvatud juhud, kus süüteo kordasaatmise abinõud on omanikult teadmata ja tahtmata süüteo kordasaatja kätte sattunud.

Riigikohus on seletanud, et KKS. § 538 juhatusel tuleb süüteost kannatanule tagasianda kõik süüteo läbi temalt võetud asjad, vaatamata sellele, kas need kätte saadi süüdlaselt või kolmandalt isikult. t.4I-I937a.

KKS! § 8 ütleb, kui süüteost ainelist kahjukannatanu

eistab kriminaal asjatoimetuse ajal kahjutasunõude, siis tunnustatakse ta selles asjas tsiviilnõudjaks. Tähendab mitte ainult hagi esitamine ei anna tsiviilhagejale õigusi, vaid ta peab selleks eriti tunnistatud saama. Selleks, et kedagi tunnistada tsiviilhagejaks on tarvis kohtul selgusele jõuda, kas süütegu on toimunud ja kui tulnud otsusele, et süütegu on toimunud, siis selgusele jõuda, kas on isik, kes esitab Tsiviilhagi ka selle süüteo läbi saanud kahju. On need mõlemad küsimused jaatava vastuse leidnud, siis tunnistab ka kohus kannatanu Tsiviilhagejaks. Selleks, et kedagi tunnistada tsiviilhagejaks, peab viimase poolt sõnaselgelt avaldatud olema kahjutasuhagi, milleks ei saa lugeda kannatanu poolt harilikku kriminaaljälitamise algatamist ega ka kriminaal jälitamise algatamiseks esitatud kaebuses süüteoga tekitatud kahjusumma näitamist, kuna kahjusumma kaebustes näitamist nõuab seadus selleks, et oleks võimalik lahendada alluvuse küsimust. Kahjutasu nõuet võib avaldada kirjalikult ja ka suuliselt. Kahjutasu nõuet võib ka avaldada juurdluse käigus, kuid ka siis peab ta olema selgelt väljandatud ja Tsiviilhagejaks tunnistamine võib ka siis aset leida, kas kohtu-uurija või kohtu poolt, lähtudes sellest seisukohast, kellele asi allub. Riigikohus on oma t.32-1938a. sele-

tanud, et Jaoskonnakohtunik olla tsiviilhagi rahuldanud ilma, et ta oleks kannatanud tsiviilhagejaks tunnistanud, on seega rikkunud KKS. § 8 õiget mõtet.

T. Nr. 379-1937a. on seletatud, et jaoskonnakohtu protokollist ei nähtu, et kannatanu oleks avaldanud või toetanud oma tsiviilhagi ja palunud end tsiviilhagejaks tunnistada, sääraste avalduste tegemisel vaid juurlusel ainuüksi ei ole küllaldane, kui neid palveid või avaldusi ei toetatud kohtulikul asja arutamisel.

Hagejaks võivad olla ühteviisi füüsilised, kui ka juriidilised isikud. Riigikohus on seletanud oma otsuses t. Nr. 512-1937a., et käesoleval juhusel olla tsiviilhagi aineks riigil saamata jäänud veemaks, mis kuulub sadamamaksude hulka ja mida seaduse järele nõuavad sisse tolliasutised, kes alluvad Maksudevalitsusele. Seejärel tuleb käesoleval juhul KKS. § 8 põhjal süüteoost ainelist kahju kannatanuks lageda Maksudevalitsust.

Tsiviilhagi võib esitada kriminaalkohtupidamise korras vaid süüaluse vastu, süüaluse pärijalt ja isikult, kes seaduse järgi vastutavad süüaluse poolt tekitatud kahjude eest, saab nõuda ainult tsiviilkohtus tsiviilkohtupidamise korras.

KKS. § 9 alusel süüteoost kahjukannatanu, kes ei ole asja kohtuliku arutamise alguseni kriminaalasjas esitanud

kahjutasunõuet, kaotab nõudeõiguse kriminaalkohtus kriminaalkohtupidamise korras. Ta võib nõuda tsiviilkohtu kaudu tsiviilkohtupidamise korras.

Kahjutasunõue, mis oli kriminaalkohtupidamise korras esitatud õigel ajal, jäetakse kriminaalkohtus läbi vaatamata kriminaalasja lõpetamise, samuti ka kohtualuse õigeksmõistmise korral, kuid tähendatud nõue võib dakse sel juhul esitada tsiviilkohtule tsiviilkohtupidamise korras. Samas korras võidakse kahjutasunõue esitada ka kriminaalasja peatamise korral, kui kannatanu- hageja ei soovi ära oodata kriminaalasja jätkamist. Tsiviilhagi esitamise viimaseks tähtajaks kriminaalkorras on seega asja kohtuliku arutamise algus. Asja kohtuliku arutamise alguseks tuleb lugeda seda momenti, kui kohtus eesistuja või jaoskonnakohtunik asja sisuliseks arutamiseks määratud kohtuistungil kuulutab, missugune asi tuleb arutusele. Juhul, kui asja arutamine määratud kohtuistungil ei toimu, tähendab, kui asjaarutamine terves ulatuses mõnesugustel põhjustel edasilükatakse, võib tsiviilnõuet esitada kuni arutamise alguseni järgmisel korral. Riigikohus oma t.Nr. 269-1939a. on seletanud, et toimikust nähtub, et tsiviilnõudmine oli esitatud opeale asja ettekandmist jaoskonnakohtuniku kohtulikul asjaarutamisel

17 märtsil 1938a. Kui ka eelnevatele asja arutamisele ei olnud süüdistaja väljakutsutud ja temale see tõttu ei saa etteheita, et ta varemalt ka tsiviilnõudmist ei esitanud, oleks see pidanud sündima igal juhul enne kohtuliku asjaarutamise algust 17 märtsil 1938a. Asja ettekandmine aga kuulub asja arutamise hulka, järjekult ei olnud tsiviilnõudmine esitatud KKS. § 9 kohaselt.

Sama seisukoha kohta on Riigikohus seletanud oma otsuses t.nr.242-1936a. Kahjusaaja esitas oma tsiviilnõude kohtule 1 okt. 1935a., enne asja sisulisele arutusele võtmist, nagu seda nõuab KKS. § 9, kuna kohtuistung 22 aug. 1935a. lükati edasi kaas-kaebelusele kohtukutse mittekäteandmise puhul.

Kuidas tuleb talitada tsiviilhagiga aga juhusel, kui näiteks Jaoskonnakohtunik, kellele allub teatud süüteo asi saadab enne enda juures asja sisulisele arutusele võtmist mõnele teisele jaoskonnakohtunikule tunnistajate ülekuulamiseks, mis küll oma korda võib olla vaieldav toimimine? Ka selle jaoskonnakohtuniku toiming, kes ülekuulab tunnistajaid kuulub sisulisse asjaarutamisse ja sellepärast ei saa õigeks tunnistada tsiviilhagi KKS. § 9 mõttes, kui see saaks esitatud nõnda nimetatud esimesel istungil ja enne asja

sisulisele arutusele võtmist, s. t. jaoskonnakohtunikule, kellele asi allub ja kes esmakordselt asja arutab. Tegelikult on asi juba sisulisel arutusel olnud, olgu vast siis, kui kannatanule üldse polnud kutses saadetud nagu Riigikohus on seletanud ülemaltoodud otsuses. Tsiviilhagi suurus ei pruugi olla täpselt fikseeritud. Hagi suurus nagu teada ei avalda meil kehtivas protsessis mõju allumusele, kuid tsiviilhagi esitamise lõppmomentini tuleb tsiviilhagi ka täpselt fikseerida oma suuruse poolest. Lõppmenetlusel ei saa enam tsiviilhagi suurendada, võib aga küll vähendada.

Tsiviilhagi kannab kriminaalprotsessis eraõiguslikku laadi. Oleneb täiel määral kannatanust, kas, ta soovib tsiviilhagi esitada kriminaalkorras või mitte. On ta aga tsiviilhagi esitanud, siis omab ta tsiviilhageja õigused sellest momendist, kui ta on tsiviilhagejaks tunnistatud, ning temal on õigus vastavalt KKS. § 97 vahenditult ülesseanda tunnistajaid ja esitada tõendusasi, kohtuuriija loal viibida eeluurimiste toimingute juures ja esitada küsimusi süüalusele ja tunnistajaile nõuda omal kulul ärakirje määrustest ja protokollidest § 98 kohaselt võib süüteoost kannatanu paluda ka oma hagi kindlustamist, kui ta on hagi esitanud ja kui kohtuuriija tunnistab selle palve põhjendatuks, siis

viimane ettepaneku ringkonnakohtule, kes siis juba palve äraotsustab. Sama on maksev ka Joskonnakohtule alluvates asjades.

Kannatanu tsiviilhagejana on õigustatud esitada oma hagi tõenduseks tunnistajaid ja tarbekorral paluma ka asjatundja ülekuulamist. Vastavalt KKs. § 799 on jaoskonnakohtunik õigustatud ära kuulama asjatundja arvamise, kui ainelise kahju suuruse suhtes ei ole kokkulepet või pole kindlaid tõendusi esitatud, mille alusel saaks ainelise kahju suurust kindlaks teha. Kohtuotsuse ära kiri antakse kohtualusele tasuta, era-kaebajale ja tsiviilhagejale aga tasu eest vastavalt KKs. § 549. Süüteost kannatanul, kes ei esine tsiviilnõudjana ega era - või kõrvalsüüdistajana ei ole õigust ära kirjade saamiseks.

Ringkonnakohtule alluvais asjus ei saa tsiviilnõudja edasikaevata, kui pole edasikaebust olnud prokuratuuri esindajalt ja süüalune on õigeks mõistetud. Jaoskonnakohtule alluvais asjus on aga tsiviilnõudjal see õigus, sest temal on ka õigus, kui kannatanul süüdistajana esinemiseks ja võib siis edasikaevata nii süüaluses, kui ka tsiviilhagi osas, kuid süüaluse õigeksmõistmise korral mitte ilma edasikaebamata süüküsimuses.

Olen seega vaadelnud KKS. seisukohalt kannatanut

üldiselt, kannatanut mitmete teadlaste arvamuste koha-
selt ja lõpuks kannatanut meil kehtiva KKs. kohaselt
nii kannatanuna, kõrvalsüüdistajana, erasüüdistajana,
kui ka tsiviilhagejana.

Diplomi töö juures olen tarvitanud järgmisi allikaid:

Tauber. "Šaloba poterpevschago pri prestuplenjah neofitsialnõh". 1909.

Rosin. "Russki ugolovnõi protsess".

Slutsevski. "Utsebnik russkago ugolovnago protsesssa." 1891 - 92.

Mints. "Kurs ugolovnago prava"

"Objasnitelnõja sapiski k proektu ustava ugolovnago sudoproisvotstva I900 goda".

Shurnal ministerstva justiitsi "Pravo".

Liszt. "Lehrbuch" des deutschen Strafrechts, 1912

Kadari "Isikuvastased süüteod". 1938.

" "Kriminaalõigus". 1939.

Räägo "Kriminaal protsessi õperaamat. 1937.

Saarmann ja Matto. "Kriminaalseadustik." 1937.

Matto "Kriminaalkohtupidamise seadustik".

Rebane. "Riigikohtu kriminaalosakonna lahendeid" 1939a. ja 1940a. väljaandeid.